

A jászberényi Hajtapusztta és a Hajta-mocsár tájhasználat- története

Szabó-Berkó Ildikó

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet

Természetvédelmi mérnöki alapképzési szak

Belső konzulens: Dr. saláta Dénes

egyetemi docens

Külső konzulens: Németh András

természetvédelmi

örkerület-vezető

Gödöllő

2025

Tartalmi kivonat

A táj nem csupán földrajzi tér, hanem a múltunk és a történelmünk lenyomata. A tanya az Alföld jellegzetes településformája, amely egyszerre volt lakóhely és önálló gazdasági egység. Kialakulása szorosan összefüggött a természeti adottságokkal, valamint a mezőgazdaság fejlődésével. Dolgozatom témáját részben személyes érintettségem határozta meg, hiszen éltem tanyán én is Hajtapusztá mellett, ezért fontosnak érzem e táj értékeinek megértését és megőrzését.

Dolgozatom célja a magyar tanyás településszerkezet kialakulásának, és fejlődésének, valamint jelenlegi helyzetének bemutatása, különös tekintettel a Jászságra és a Jászberény melletti Hajtapusztára. A terület jó példa terület, mert őrzi a 18–19. századi tanyásodási folyamatok nyomait és azokat a modern átalakulásokat, melyek a 20–21. század során formálták a vidék tájszerkezetét. A kutatás tájhasználat-történeti megközelítésre épül, amely katonai felmérések, levéltári térképek, valamint helytörténeti források elemzésével tárja fel a tanyák múltját, jelenlegi helyzetét és változásait. Dolgozatom sorra veszi a tanyák gazdasági és társadalmi szerepét, a rájuk ható politikai hatásokat, külön figyelmet fordítva a vidékfejlesztési lehetőségekre. Ez a vizsgálat azért időszerű, mert a tanyák nem pusztán történeti emlékek, hanem a fenntartható tájhasználat és a kulturális örökségvédelem szempontjából is meghatározóak.

A magyar tanyavilág a társadalom, a földhasználat és a táj több évszázados változását tükrözi. A 18–19. században gazdasági és természeti adottságok hatására kialakult a tanyarendszer az az Alföld jellegzetes településformájává vált. Később a kollektivizálás és a külterületek elnéptelenedése következtében visszaszorult, majd a rendszerváltás után részben újjáéledt. A megmaradt tanyákon látni még a hagyományos tájhasználat nyomait, részei kulturális örökségünknek, melynek nagy szüksége van a fenntartható vidékfejlesztésre. A tanyák megőrzése mindannyiunknak fontos, mert ez a tájhoz igazodó, emberléptékű, fenntartható jövőnk záloga.

A dolgozat másik célja a Hajta-mocsár Természetvédelmi Terület bemutatása, ami a táj ökológiai szempontból kiemelt jelentőségű része. A vizes élőhelyek rehabilitációja napjaink egy nagyon fontos feladata.

A helyreállítás sikere a Zagyva vízellátottsága, mert a folyó vízutánpótlása nélkül a mocsár jelenlegi állapota nem javítható. A sikeres rehabilitációhoz fontos a már meglévő csatornák és zsilipek folyamatos karbantartása, javítása. Az így helyreállított mocsár

elősegítené az itt élő növény- és állatfajok fennmaradását. Újra fészkelő-, búvó- és táplálkozóhelyéül szolgálna olyan madár-, kételtű- és halfajoknak, melyek a kiszáradás miatt eltűntek a területről.